

пр., всичко това може и бива да се предава от един народ на друг. Той не допуска само едно, именно — предаване самите начала на една или друга народна култура. т. е. онова, което съставя специфичните духовни особености на народа, което образува, тъй да се каже, обликът на неговата душа. От петте закона на историческото развитие, третият закон на Данилевски направо гласи: „Началата на цивилизацията на един културно-исторически тип не се предават на народ от друг тип. Всеки тип изработва цивилизация за себе си при по-голямо или по-малко влияние от страна на чуждите нему предшествували или съвременни цивилизации“. Общият смисъл на човешкия прогрес от гледище на тая теория състои, следователно, не в това, да се върви все в една и съща посока, развивайки едно кое-да е начало (което фактически е невъзможно), а в това, да се откриват на света все нови и нови страни на човешкия дух, да се изходи, тъй да се каже, цялото поле, съставлящо попрището на човешката дейност в всички посоки.

Дълбоко чувствайки своеобразието на руския, изобщо славянския културен тип, Данилевски е дошел до идеята за това, че цялото човечество състои от редица културни типове, че няма и не може да има един за всички единен тип култура.

На притезателнияг универсализъм на европейската култура, която смята всички други култури за стоещи по-долу от нейната, която вужла „прогреса“ въ тѣга, другитѣ култури да се откажат от своеобразието си и да се присвѣтат къмъ тая, ужъ единна европейска култура, на този мнѣмъ, споредъ него, универсализъмъ на романо-германската култура, Данилевски противопоставя своето учение за натуралнитѣ исторически групи, за натуралното многообразие на културнитѣ типове.

Данилевски въ известенъ смисълъ само може да бѣде причисленъ къмъ славянофилитѣ. Той въ много отношение се приближава до тѣхъ, доизказва и изразява много основни мисли на славянофилитѣ. Но, въ сѣщото време, на Данилевски е съвсемъ чужда онаа задача, която рано е увеличала първитѣ славянофили и която е намѣрила своя изразъ у Достоевски: задачата за синтезъ на Западъ и Русия, идеята за „всечовѣшка“ култура, която съ такава любовъ и съ такъвъ подеъмъ е изтъквалъ Достоевски. Данилевски не само не вѣрва въ тая задача, но тя му е просто чужда и ненужна; кризисътъ на европейската култура, ако той би настѣпилъ, — а симптомитѣ за това той не веднажъ отбелязва въ книгата си, — ни най-малко не го вълнува. Много повече го вълнува това, че руската интелигенция е болна отъ „западниче-